

УДК:336.648

Радченко Н.Г., к.е.н., доцент
radchenko80@i.ua

Жадан В.С., магістрант
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОЦІНКА РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Анотація. Проаналізовано обсяг та динаміку капітальних інвестицій у сільське господарство України; визначено структуру джерел фінансування капітальних інвестицій; обґрунтовано роль банківського кредиту у фінансуванні інвестиційного розвитку підприємств аграрної галузі; проаналізовано основні програми кредитування, у тому числі й пільгові інвестиційні кредити.

Ключові слова: капітальні інвестиції, джерела фінансування, обсяг вкладень, програми кредитування, пільгові кредити, державна підтримка.

Jel code classification: G 31

N. Radchenko, PhD, ass. prof.
Tavria State Agrotechnological University
radchenko80@i.ua
V. Zhadan, postgraduate

EVALUATION OF THE LEVEL OF INVESTMENT PROVIDER OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR ENTERPRISES

Abstract. The problem of investment support for the development of enterprises in the agrarian sector is extremely relevant in recent years. According to the State Statistics Service of Ukraine, the total volume of capital investments in the agrarian sector of the economy in January-December 2017 amounted to UAH 57.8 billion. It is 12.8 billion UAH, or 28.3% more, compared to the same period of the previous year.

The main source of financing of capital investments remains the own funds of enterprises and organizations. With regard to bank loans, this source is still less affordable for capital investment.

Today, among the programs of lending to the agrarian enterprises, in our opinion, the most interesting are lending programs from the Republic of Belarus and the program of financing of the German-Ukrainian Fund. The advantages of the lending programs above are: affordable cost of credit resources; reliable financing of business needs; lending to agribusinesses; adapted loan / credit line repayment schedule; an individual approach to each client; quick decision making on a loan.

The volume of bank lending to agricultural enterprises largely depends on the level of state support. Starting in 2015, a program of state financial support for agricultural enterprises was restored in Ukraine through the mechanism of cheapening of loans and compensation of lease payments.

According to the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, the number of borrowers who received preferential loans amounted to 347 enterprises in 2015, and in 2016 - 448, which is 29% more. The total amount of compensation in 2016 amounted to UAH 162803.4 million, which was 2.85% of the total volume of loans.

An analysis of the level of investment support for the development of entrepreneurial activity in the agrarian sector of the economy made it possible to conclude that, according to the results of 2016, there is a revival in financing the development of agricultural enterprises both from domestic and foreign investors. The main task for the agrarian sector remains the efficient use of the attracted investment resources.

Keywords: capital investments, sources of financing of capital investments, volume of credit investments, programs of crediting enterprises of agrarian sector, preferential loans, state support.

Постановка проблеми. Проблема інвестиційного забезпечення розвитку підприємств аграрного сектору є вкрай актуальною протягом останніх років. Основними чинни-

ками зниження інвестиційної активності в АПК є: відсутність політичної та економічної стабільності в країні, високий рівень ризиків, низькі рейтинги інвестиційної привабливості, різке скорочення купівельної спроможності населення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема, Рибіна Л.О. [1] значну увагу приділяє визначенню теоретичних засад інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, розкриває класифікацію особливостей інвестиційної діяльності, тощо. Павлова Г.Є. [2] у своїх наукових працях значну увагу приділяє уточненню показників ефективності інвестиційних процесів сільськогосподарських підприємств, обґрунтовує основні засади щодо удосконалення механізму управління інвестиційними процесами підприємств аграрної сфери. Васильєва Л.М. [3] визначає пріоритетні напрями фінансової підтримки аграрного виробництва та створення сприятливого інвестиційного клімату. Майорова Т.В. [4] приділяє значну увагу саме механізму банківського інвестиційного кредитування як основного джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, розкриває особливості спеціальних програм кредитування. Однак, незважаючи на значний обсяг наукових розробок, питання інвестиційного забезпечення ресурсами підприємств аграрного сектору, формування та обґрунтування напрямів і джерел їх залучення потребують подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка рівня та динаміки капітальних інвестицій у сфері аграрного виробництва, оцінка джерел їх фінансування, аналіз стану та умов фінансування інвестиційного розвитку за рахунок банківського кредитування.

Виклад основного матеріалу. Гарантування продовольчої безпеки держави, забезпечення сталого розвитку та збалансованого продовольчого ринку, нарощування експортного потенціалу АПК, ефективно функціонування та збільшення виробництва продовольчих товарів значною мірою залежать від належного фінансового та кредитного забезпечення аграрного сектору.

Основним завданням реформування аграрного сектору України є підвищення конкурентоспроможності малих і середніх сільгоспвиробників, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю. Для реалізації зазначеної мети, Міністерством аграрної політики та продовольства України розроблено «Стратегію розвитку аграрного сектору «3+5»»[5]. Відповідно до цієї стратегії визначальними напрямами розвитку аграрного сектору є: розвиток сільських територій, розширення ринків збуту, органічне виробництво та нішеві культури, зрошення, безпечність і якість харчової продукції. Реалізація вище зазначених заходів потребує значних вкладень капіталу в оновлення основних засобів аграрних підприємств, їх технічного переобладнання, впровадження новітніх технологій. Тому питання інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору на сьогодні є вкрай актуальним та потребує детального дослідження.

На інвестиції в сільському господарстві впливають як внутрішні так і зовнішні фактори. До внутрішніх факторів, що залежать від товаровиробників, відносяться: урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність худоби; технологія виробництва основних видів продукції сільського господарства; характер інвестицій: довгострокові, короткострокові; рівень продуктивності праці та собівартість виробництва.

Серед зовнішніх факторів, що не залежать від товаровиробників, можна виділити такі як:

- світові та внутрішні ціни на сільськогосподарську продукцію і продукцію промислового виробництва;
- державна підтримка агровиробництва;
- процентна ставка на кредит;
- оподаткування агровиробництва;
- інфляційні процеси;
- сезонність виробництва сільськогосподарської продукції;
- внутрішній та експортний попит на продукцію [6].

Аналіз обсягу та динаміки капітальних інвестицій за останні 3 роки (табл. 1) дозволив визначити позитивну динаміку у зростанні загального обсягу капітальних інвестицій в економіку України на 59,8% у 2016 році у

порівнянні з 2014 роком.

Таблиця 1

Обсяг та динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство

Показники	2015		2016		2017		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	+, -	%
Усього	251154,3	100	326163,7	100	412812,7	100	161658,4	164,4
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	27900,0	11,1	45042,4	13,8	57804,7	14,0	29904,7	207,2

Джерело: Офіційний сайт: Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Питома вага інвестицій у сільське господарство зростає з 8,4% у 2014 році до 13,8% у 2016 році. Темпи росту зазначеного показника склали 162,8%. За даними Державної служби статистики України [7], загальний обсяг капітальних інвестицій, освоєних в аграрному секторі економіки у січні–грудні 2017 року, склав 57,8 млрд. грн. Це на 12,8 млрд. грн. або 28,3% більше, порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Частка аграрного сектору в загальних обсягах інвестицій у економіку держави збільшилась за останні роки з 11,0% до 14,0%.

Основним джерелом фінансування капіта-

льних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій (табл.2). У 2017 році їх питома вага становила 69,9%. На кошти населення та кредити банків припадає відповідно 7,8% та 5,3% загального обсягу ресурсів, але у загальній структурі їх питома вага у звітному році має тенденцію до зниження. Слід зазначити, що значно зросли обсяги фінансування за рахунок коштів державних та місцевих бюджетів на 207,0% та 267,7%, відповідно. Що стосується кредитів банків, то це джерело, все ще залишається менш доступним для фінансування капітальних інвестицій.

Таблиця 2

Структура джерел фінансування капітальних інвестицій

Джерела фінансування	2015		2016		2017		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	+, -	%
Усього	273116,4	100	359216,1	100	412812,7	100	161658,4	164,4
У т.ч. за рахунок								
коштів державного бюджету	6919,5	2,5	9264,1	2,6	14324,6	3,5	7405,1	207,0
кошти місцевих бюджетів	14260,0	5,2	26817,1	7,5	38175,9	9,2	23915,9	267,7
власні кошти підприємств та організацій	184351,3	67,5	248769,4	69,3	288644,2	69,9	104292,9	156,6
кредити банків та інші позики	20740,1	7,6	27106,0	7,5	21826,9	5,3	1086,8	105,2
кошти іноземних інвесторів	8185,4	3,0	9831,4	2,7	5667,1	1,4	-2518,3	69,2

кошти населення на будівництво житлових будинків	31985,4	11,7	29932,6	8,3	32288,1	7,8	302,7	101,0
інші джерела	6674,7	2,4	7495,5	2,1	11885,9	2,9	5211,2	178,1

Джерело: Офіційний сайт: Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

За даними НБУ [8], станом на кінець 2017 року, залишки кредитних коштів виданих банками підприємствам галузі «Сільське, лісове та рибне господарство» становили 7,47% загального обсягу (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяги та структура кредитних вкладень у сільське господарство

Показники	Вид економічної діяльності			
	Усього надано, млн. грн.	%	Сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	%
Усього, млн. грн	810070	100	60542	7,47
У тому числі за строками:				
до 1 року	402593	49,70	19553	32,30
від 1 до 5 років	237049	29,26	22366	36,94
понад 5 років	170429	21,04	18623	30,76
За видами валют:				
національна	445597	55,01	47352	78,21
іноземна	364474	44,99	13191	21,79

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України: <https://www.bank.gov.ua/>

Переважна частина кредитних коштів (78,21%) надається у національній валюті. У структурі кредитного портфелю за строками переважають середньострокові кредити – 36,94%.

Слід зазначити, що, починаючи з вересня, інтерес банків до сільськогосподарських підприємств поживався. Підтвердженням цьому є широкий асортимент кредитних інвестиційних продуктів, що пропонують банки (табл. 4).

На сьогодні, серед програм кредитування підприємств аграрної галузі, на нашу думку, найбільш цікавими є програми кредитування від республіки Білорусь та програми кредитування Німецько-Українського фонду. Партнерами уряду республіки Білорусь визнані

державні банківські установи України – «Укргазбанк» та «Укрексімбанк» [9,10].

У межах договору, банківські установи пропонують три програми кредитування: «Нове обладнання від Республіки Білорусь», «Сільськогосподарська техніка від Республіки Білорусь», «Транспортні засоби від Республіки Білорусь». Перевагами зазначених програм кредитування є: низький рівень процентної ставки, який діє протягом всього терміну кредитування; широкий перелік обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів, які можна придбати в кредит; широкий перелік офіційних продавців білоруського обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів в Україні.

Програми кредитування підприємств аграрної галузі

Таблиця 4

Елементи кредиту	Програми кредитування від республіки Білорусь	Програми кредитування Німечко-Українського фонду	Програма «Українським банкам» агрокредит «Інвестиційний»	Програма «Українським банкам» агрокредит «Сільськогосподарська техніка»
Ціль кредиту	Придбання в Україні нового обладнання, с.г. техніки та транспортних засобів, вироблених в Республіці Білорусь	Придбання основних засобів, здійснення ремонтів, реконструкції основних засобів	Фінансування основних засобів, які будуть використані в господарській діяльності	Придбання техніки та устаткування
Валюта кредиту	Гривня	Гривня, євро	Гривня, іноземна валюта	Гривня, іноземна валюта
Строк кредитування	До 60 місяців	До 60 місяців	До 60 місяців – для нерухокої власності та корпоративних прав До 36 місяців – на інші цілі	До 60 місяців – для нової техніки До 36 місяців – інша техніка
Власний внесок	від 20% вартості с.г. техніки, транспортних засобів від 25% вартості обладнання		від 30% вартості об'єкта кредитування	від 15% для нової техніки від 20% - для іншої техніки
Процентна ставка	від 17,5% (з урахування компенсації від 9,0% річних Уряду Республіки Білорусь. Рівень компенсації складає 2/3 облікової ставки НБУ, але не більше 8% річних)	Гривня – від 17% Євро – від 6,2%	Гривня – від 17,5% Долар США – від 8,4% Євро – від 7,0%	Гривня – від 17,5% Долар США – від 8,4% Євро – від 7,0%
Комісія	1% від суми кредиту	Від 1% від суми кредиту/уплати кредитної лінії одноразово	1% від суми кредиту	1% від суми кредиту
Забезпечення кредиту	Обладнання, сільськогосподарська техніка, транспортні засоби, що купується на кредитні кошти	Об'єкт кредиту	Об'єкт кредитування, нерухомість, земельні ділянки не с.г. призначення	Об'єкт кредиту

Джерело: www.risostobiz.ua/

Наприкінці 2016 року Німецько-Український фонд відновив активну роботу по кредитуванню малого і середнього бізнесу. Фонд підписав з АТ «Ощадбанк» Меморандум про стратегічне партнерство та співробітництво, який передбачає надання банку дешевих фінансових ресурсів для подальшого кредитування інвестиційних проектів малого та середнього бізнесу. Банками-партнерами визнані: Укргазбанк, Ощадбанк, КредитвестБанк, Міжнародний інвестиційний банк, Кредобанк, ПроКредитБанк, Мегабанк.

У рамках співпраці з Німецько-Українським Фондом зазначені банківські установи пропонують низку програм кредитування для розвитку бізнесу. Ці програми передбачають спеціальні умови кредитування на розвиток і підтримку бізнесу за низькими процентними ставками для підприємців і підприємств малого та середнього бізнесу, а також сільськогосподарських підприємств. В рамках програм кредитування, можна отримати кредит як на поповнення обігових коштів так і на інвестиційні цілі (придбання основних засобів, здійснення ремонту, реконструкції основних засобів). До переваг програм кредитування з Німецько-Українським Фондом відносять: доступна вартість кредитних ресурсів; надійне фінансування потреб бізнесу; адаптований графік погашення кредиту/кредитної лінії; індивідуальний підхід до кожного клієнта; швидке прийняття рішення по кредиту.

Крім того, кожна банківська установа пропонує ряд власних інвестиційних програм кредитування. Нами проаналізовано інвестиційні програми Укрексімбанку (табл. 4). Як свідчать дані таблиці 4, за всіма пропозиціями строк кредитування – до 60 місяців, розмір власного внеску коливається в межах від 15% до 30%, кредитна ставка у гривні становить 17-17,5%, комісійні у розмірі 1,0% від суми кредиту. Але за програмами республіки Білорусь рівень компенсації складає 2/3 облікової ставки НБУ. Таким чином, з урахуванням компенсації, ставка дорівнюватиме 9,0% річних. Єдиною умовою залишається чітко визначена ціль креди-

ту – придбання Україною нового обладнання, с. г. техніки та транспортних засобів, вироблених в республіці Білорусь. Німецько-Український фонд пропонує кредити не тільки у гривні, а й у євро. При цьому ставка по позиках в євро за програмою Німецько-Українського фонду є найнижчою – 6,2%.

Як було зазначено вище, обсяг банківського кредитування сільськогосподарських підприємств багато в чому залежить від рівня державної підтримки. Починаючи з 2015 року, в Україні було відновлено програму державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Відповідно до цієї програми, здешевлення кредитів проводиться в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання на умовах фінансового лізингу.

За даними міністерства аграрної політики та продовольства України [11] (табл.5), кількість позичальників, яка отримала пільгові кредити, склала у 2015 році 347 підприємств, а у 2016 році – 448, що на 29% більше.

З них 75% підприємств здійснювали втрати за рахунок кредитних коштів у галузі рослинництва, 17,58% – у галузі тваринництва та 4,61% – спрямували на закупівлю молодняку сільськогосподарських тварин та птиці.

Загальний обсяг кредитів, за якими було фактично отримано компенсацію, становив 5710133,2 млн. грн., у тому числі у галузі рослинництва – 51,87%, у галузі тваринництва – 21,74%. Короткострокові пільгові кредити становили 41,16% загального обсягу, а кредити більше 1 року – 58,84%. Загальний обсяг компенсації у 2016 році становив 162 803,4 млн. грн., що склало 2,85% загального обсягу кредитів.

Таблиця 5

Обсяг та напрями використання пільгових кредитів (з урахуванням обсягу компенсації) у 2016 році

Напрями використання кредитних коштів	Кількість позичальників	Обсяги кредитів, за якими фактично отримано компенсацію (з наростаючим підсумком)			Обсяг компенсаційних коштів		
		усього	у тому числі за строками користування кредитами		усього	у тому числі за строками користування кредитами	
			до 1 року	від 1 року		до 1 року	від 1 року
Усього по Україні	347,0	5710133,2	2350107,6	3360025,6	162803,4	57700,3	105103,1
%	100,0	100,0	41,2	58,8	100,0	35,4	64,6
в тому числі:							
здійснювали витрати у галузі рослинництва	261,0	2962125,5	1327217,7	1634907,8	98738,9	35396,3	63342,6
%	75,2	51,9	44,8	55,2	60,6	35,8	64,2
здійснювали витрати у галузі тваринництва	61,0	1241375,7	652608,9	588766,8	49422,4	19543,2	29879,2
%	17,6	21,7	52,6	47,4	30,4	39,5	60,5
закупівля молодняка сільськогосподарських тварин та птиці	16,0	186639,0	19727,5	166911,5	4920,5	878,9	4041,6
%	4,6	3,3	10,6	89,4	3,0	17,9	82,1
інші	15,0	1319993,0	350553,5	969439,5	9721,6	1881,9	7839,7
%	4,3	23,1	26,6	73,4	6,0	19,4	80,6

Джерело: Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України www.minagrov.gov.ua/

У 2016 році найбільша кількість підприємств, які отримали пільгові кредити, була зареєстрована у Миколаївській та Черкаській областях – 33 підприємства, Вінницька – 29, Житомирська – 27. Обсяг залучених кредитів за 2015-2016 рр. розподілився так: 27,57% – Київська область, 9,35% – Чернівецька область та 8,11% – Вінницька.

Підприємства Запорізької області залучили пільгових кредитів на суму 301665,5 млн. грн., що склало 2,4%, у тому числі у 2015 році ця сума становила 130416,5 млн. грн., а у 2016 році – 171249,0 млн. грн. При цьому, у 2016 році зростає питома вага пільгових кредитів залучених підприємствами, які мають чистий дохід від реалізації до 10 млн.

грн. з 39,49% до 47,14%. Поряд з цим, майже у 2 рази збільшилась питома вага пільгових кредитів залучених підприємствами, які виробляють ВРХ молочних порід.

Висновки. Проведений аналіз рівня інвестиційного забезпечення розвитку підприємницької діяльності аграрного сектору економіки, дозволив зробити висновок, що за результатами 2017 року в Україні спостерігається пошук фінансування розвитку сільськогосподарських підприємств як з боку вітчизняних, так і з боку іноземних інвесторів. Основним завданням для аграрного сектору залишається ефективно використання залучених інвестиційних ресурсів.

Список літератури

1. Рибіна Л.О. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки / Л.О. Рибіна // Економіка і суспільство. – 2017.- № 11. – С. 450-454. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/72.pdf
2. Павлова Г. Є. Особливості розвитку інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств дніпропетровської області / Г. Є. Павлова // Агросвіт. – 2017. - № 14. – С. 17-21. http://www.agrosvit.info/pdf/14_2017/5.pdf
3. Васильєва Л.М. Інвестиційне забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору. / Л.М. Васильєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/govermngmt/2015/263-252-6.pdf>
4. Майорова Т. В. Банківське кредитування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Т. В. Майорова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Харків. ін-т банк. справи Ун-ту банк. справи Нац. банку України (м. Київ) ; редкол.: О. В. Васюренко (відпов. ред.) [та ін.]. – Харків : ХІБС УБС НБУ, 2015. – Т. 2, № 19.– С. 10–16.
5. Стратегія розвитку аграрного сектора «3+5» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
6. Прус Ю.О. Інвестиційна діяльність в АПК України / Ю.О. Прус // «Молодий вчений», № 1.1 (41.1), січень 2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/1/194.pdf
7. Офіційний сайт: Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Офіційний сайт: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»: http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/2012----2017-----_.html
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>
10. Офіційний сайт ПАТ УКРГАЗБАНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/newfbr/
11. Офіційний сайт ПАТ УКРЕКСІМБАНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/sme/>
12. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minagro.gov.ua/

Reference:

1. Rybina L.O. (2017) Osoblyvosti investytsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky. *Ekonomika i suspilstvo*, № 11, p. 450-454. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/72.pdf
2. Pavlova H. Ye. (2017) Osoblyvosti rozvytku investytsiinoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidprijemstv dniproperetrovskoi oblasti. *Ahrosvit*, № 14, p. 17-21. http://www.agrosvit.info/pdf/14_2017/5.pdf
3. Vasyleva L.M. Investytsiine zabezpechennia stiikoho rozvytku ahrarnoho sektoru. [Online]. Retrieved from: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/govermngmt/2015/263-252-6.pdf>
4. Maiorova T. V. (2015) Bankivske kredytuvannia investytsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidprijemstv. Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky : zb. nauk. pr. / Kharkiv. in-t bank. spravy Un-tu bank. spravy Nats. banku Ukrainy (m. Kyiv) ; redkol.: O. V. Vasiurenko (vidpov. red.) [ta in.]. *Kharkiv : KhIBS UBS NBU*, T. 2, № 19, p. 10–16.
5. Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektora «3+5» [Online]. Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua/>
6. Prus Yu.O. (2017) Investytsiina diialnist v APK Ukrainy. «*Molody vchenyi*», № 1.1 (41.1), sichen 2017 r. [Online]. Retrieved from: molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/1/194.pdf
7. Ofitsiynyi sait: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Ofitsiynyi sait: Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahranoi ekonomiky»: http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/2012----2017-----_.html
9. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Online]. Retrieved from: <https://www.bank.gov.ua/>
10. Ofitsiynyi sait PAT UKRHAZBANK [Online]. Retrieved from: https://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/newfbr/
11. Ofitsiynyi sait PAT UKREKSIMBANK [Online]. Retrieved from: <https://www.eximb.com/ukr/sme/>
12. Ofitsiynyi sait Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Online]. Retrieved from: www.minagro.gov.ua/